100 let (1919-2019) Fonetického ústavu FF UK

Praha, 21. října 2019

Pavel Šturm, Zdena Palková, Jan Volín, Radek Skarnitzl, Tomáš Hoskovec

Fonetický ústav

PRAŽSKÝ LINGVISTICKÝ KROUŽEK
CERCLE LINGUISTIQUE DE PRAGUE

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- 1910-14
- 1914
- 1918-19
- 1919
- 1931
- 1939

9. 10. 1911: Chlumský „žádá, aby mu byla udělena ***venia docendi*** pro experimentální fonetiku. (...)

4. Zařídí fonetickou laboratoř.

5. Přístroje nutné si zaopatří.“

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- **Josef Zubatý**
- „Zvukosloví a tvarosloví jazyka litevského“
  - 1892/93, 1895, 1899, 1905/06
- „Zvukosloví a tvarosloví jazyka latinského a příbuzných s ním jazyků staroitalských “
  - 1894, 1898, 1903
- „Hláskosloví jazyků indoevropských“
  - 1897/98, 1903/04, 1907/08

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- germanisté
- **Kraus:** „Hláskosloví jazyka německého“ apod.
  - 1899/00, 1904, 1908/09, 1909
- **Janko:** „Německá fonetika“ apod.
  - 1904/05, 1906/07, 1907/08

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- slavisté
- **Polívka:** „Srovnávací hláskosloví západoslovanských jazyků“ 1895/96, 1901, 1907
- **Pastrnek:** „Mluvnice jazyka staroslověnského. I. Hláskosloví“ 1902/03, 1904/05, 1906/07, 1908/09
  - Přízvuk a kvantita v jazycích slovanských 1904, 1909

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- bohemisté
- **Kovář:** „Fonetické prvky mluvy“ 1897/98
- **Gebauer:** „ Srovnávací mluvnice jazyka českého. II. Hláskosloví a tvarosloví“ 1898/99
- **Smetánka:** „Hláskosloví jazyka českého“ 1904/05
  „O českém konsonantismu“ 1907/08
  „O českém vokalismu“ 1908/09

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- 1910-14 Chlumského pařížská stáž
- 1914 provizorní laboratoř v Praze
- 1918-19 snahy o založení ústavu
- 1919 profesura, Laboratoř pro exp. fonetiku
- 1931 stěhování do nových prostor
- 1939 ✞ Chlumský

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

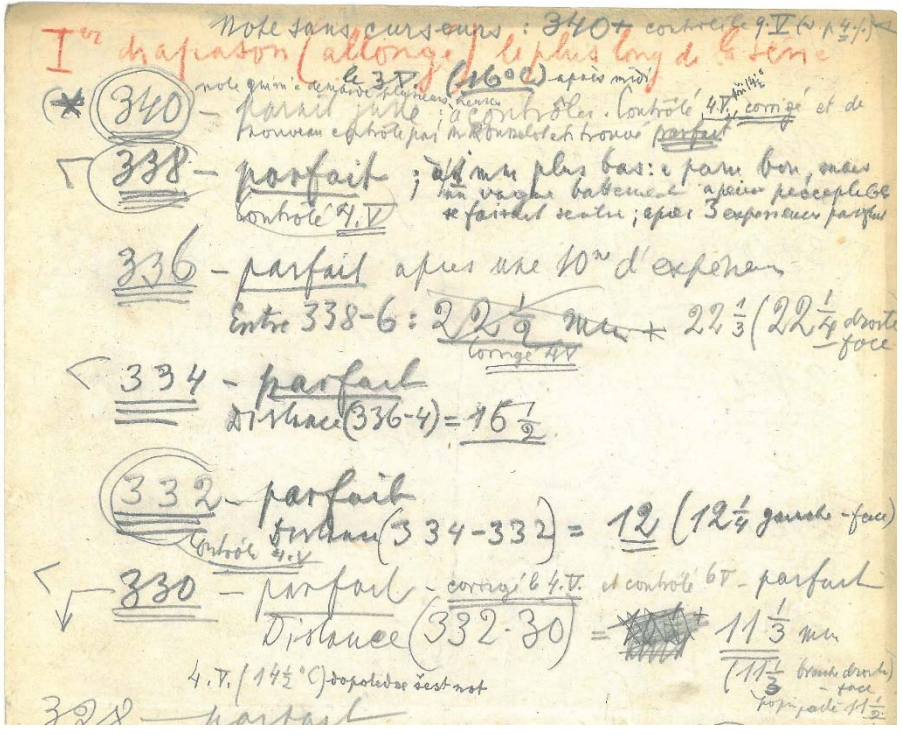

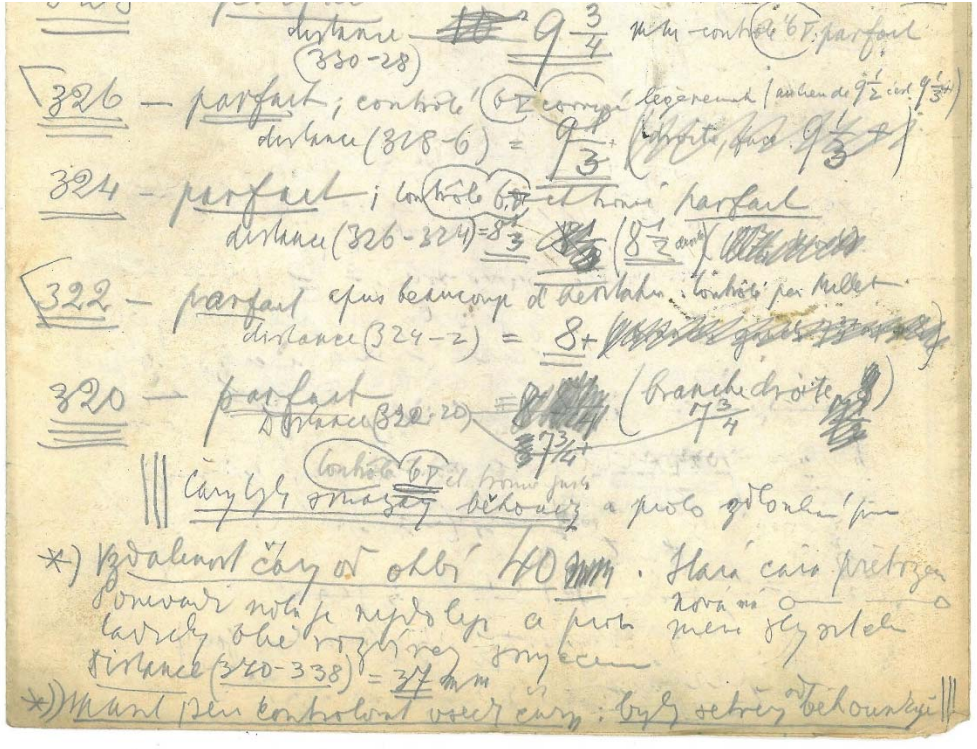

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- 1910-14 Chlumského pařížská stáž
- 1914 provizorní laboratoř v Praze
- 1918-19 snahy o založení ústavu
- 1919 profesura, Laboratoř pro exp. fonetiku
- 1931 stěhování do nových prostor
- 1939 ✞ Chlumský

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

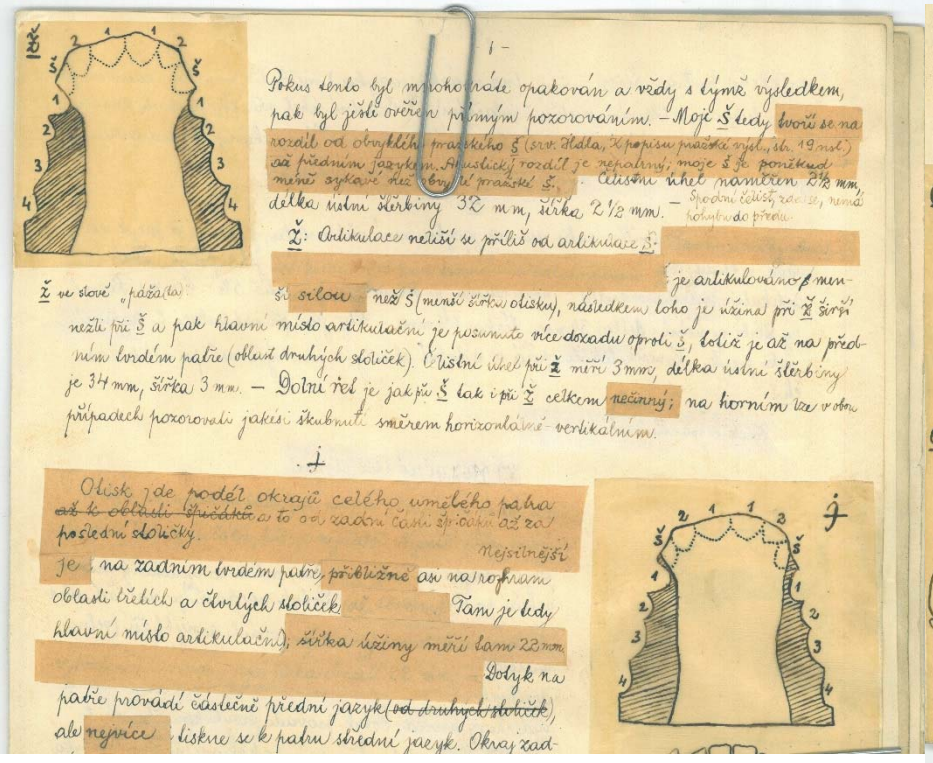

O správné výslovnosti španělské

a t. zv. španělštině americké.

(T. Navarro Tomás: El Idioma Español en el Cine Parlante, Madrid 1930.)

Referát v laboratoři pro experiment. fonetiku v zimním semestru 1930-31.

Jiří Straka.

Úvod.

Podnětem ke knížce T. Navarra Tomáse: El Idioma Español en el Cine Parlante (Španělština v mluvících filmech), která vyšla r. 1930 v Madridě s připojeným překladem anglickým, byl, jak přiznává sám autor, spor o to, má-li býti v španělském mluvícím filmu dána přednost výslovnosti americké či uzákoněné výslovnosti hispanské. Zástupci Španělska i španělské Ameriky se sice shodli na tom, že se herci mluvících filmů budou říditi pravidly správné výslovnosti hispanské, ale brzy nato některé americké časopisy, jak španělské, tak i new-yorkské, začaly útočiti proti takovému „španělskému despotismu", proti „odvážnému

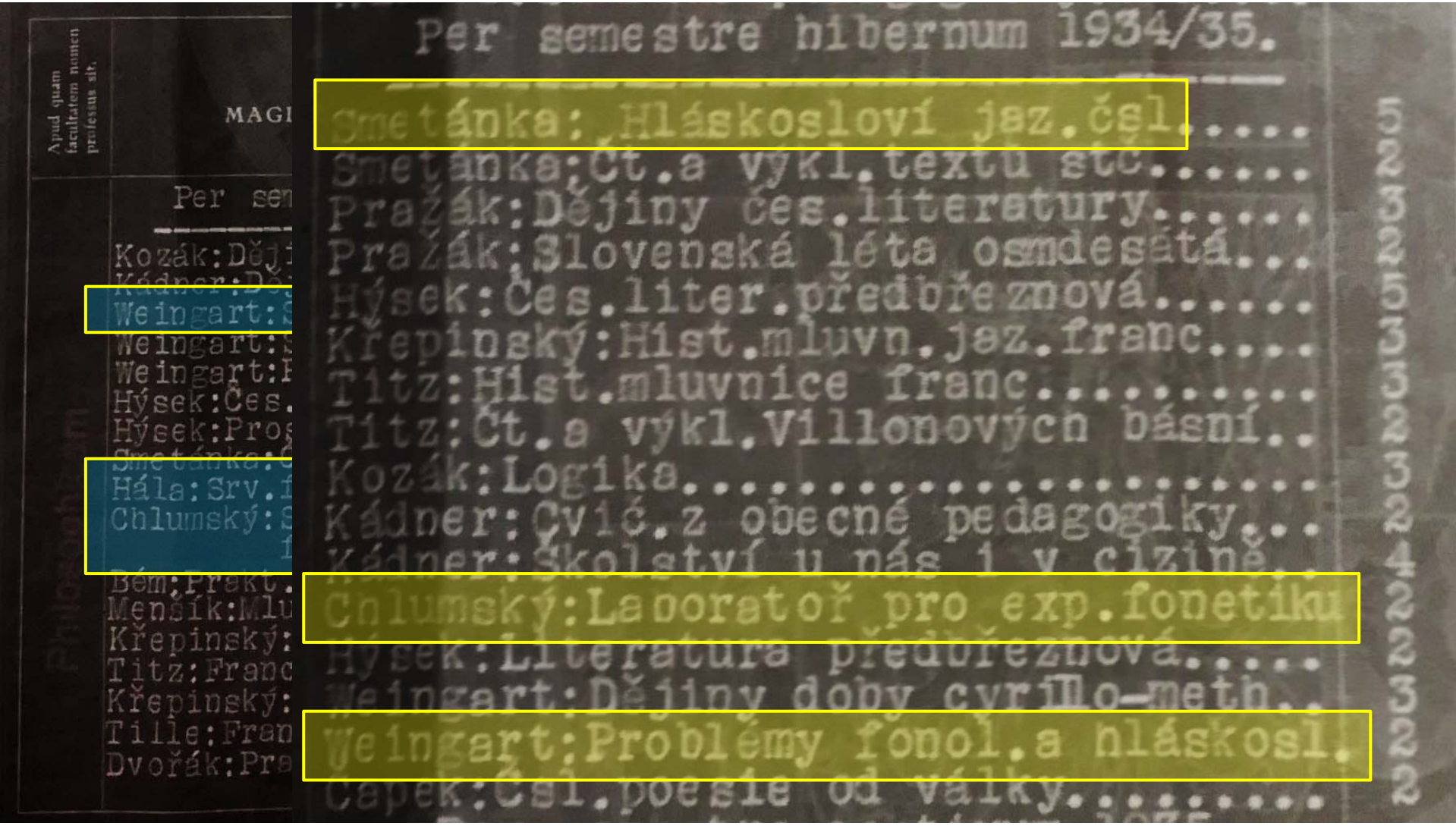
Per semestre hibernum 1934/35.
Smetánka: Hláskosloví jaz.čsl.....
Smetánka:Čt.a výkl.textů stč.....
Pražák:Dějiny čes.literatury.....
Pražák:Slovenská léta osmdesátá...
Hýsek:Čes.liter.předbřeznová.....
Křepinský:Hist.mluvn.jaz.franc....
Titz:Hist.mluvnice franc.....
Titz:Čt.a výkl.Villonových básní..
Kozák:Logika.....
Kádner:Cvič.z obecné pedagogiky...
Chlumský:Laboratoř pro exp.fonetiku
Hýsek:Literatura předbřeznová.....
Weingart:Dějiny doby cyrillo-meth..
Weingart:Problémy fonol.a hláskosl.
Čapek:Čsl.poesie od války.....
Apud quam facultatem nomen professus sit.
MAGI
Per sem
Kozák:Děj
Kádner:Dě
Weingart:S
Weingart:
Weingart:
Hýsek:Čes.
Hýsek:Pros
Smetánka:
Hála:Srv.
Chlumský:S
Bém:Prakt.
Menšík:Mlu
Křepinský:
Titz:Franc
Křepinský:
Tille:Fran
Dvořák:Pra

Založení a meziválečný rozvoj FÚ

- 1910-14 Chlumského pařížská stáž
- 1914 provizorní laboratoř v Praze
- 1918-19 snahy o založení ústavu
- 1919 profesura, Laboratoř pro exp. fonetiku
- 1931 stěhování do nových prostor
- 1939 ✞ Chlumský

FÚ v druhé polovině století

útvar	ak. rok	katedra	FÚ	lidé	výuka pro obory	✞
Fonet. ú.	45/46 - 50/51	---	Hála	5	**Fonetika**	
K čj, oj a f	51/52 - 52/53	Havránek	Hála	5	**Fonetika**; čeština, další J	
K čj, oj a f	53/54 - 57/58	Havránek	Hála	5	čeština, SZ	
K čj, oj a f	58/59 - 62/63	Bělič	Hála	5	čeština, pak i další J, SZ	
K oj, f, al, sp	63/64	Skalička	Hála	5	čeština, další J	
KLF	64/65 - 71/72	Skalička	Romportl	5	čeština, další J, VP	1970 Hála
KLF	72/73 - 82/83	Romportl	Romportl	5+2	čeština, další J, divad. věda, VP	1982 Romportl
KLF	83/84 - 86/87	Mlíkovská	Schulzová	4	čeština, další J	
KLF	87/88 - 89/90	Schulzová	Janota	4	čeština, další J	
KLF	90/91 - 92/93	Schulzová	Janota	6	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	93/94	---	Schulzová	6	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	94/95 - 98/99	---	Ptáček	8	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	99/00 - 01/02	---	Palková	9	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	2002/03	---	Palková	9	**Fonetika, Lingv.-fon.** + ostatní	2008 Janota

interval	rok	AUC, Phonetica Pragensia	z FÚ / celkem (příspěvky)	ICPhS	z FÚ
				4. Helsinky 1961	3
				5. Münster 1964	2
	1967	PhonPrag I	5 / 12	6. Praha 1967	5
> 3 roky					
	1970	PhonPrag II	7 / 12		
> 2 roky				7. Montreal 1971	1
	1972	**PhonPrag III***	1 / 45		
> 2 roky		* **sborník Intonol. symposium**			
	1974	PhonPrag IV	4 / 13		
> 2 roky				8. Leeds 1975	4
	1976	PhonPrag V	4 / 10		
> 4 roky				9. Kodaň 1979	2
	1980	**PhonPrag VI***	4 / 15		
> 5 let		* **M. Romportl 60. narozeniny**		10. Utrecht 1983	3
	1985	PhonPrag VII	5 / 11	11. Tallin 1987	4
> 9 let				12. Aix-en-Provance 1991	2
	1994	PhonPrag VIII	5 / 9		
> 2 roky				13. Stockholm 1995	1
	1996	**PhonPrag IX***	5 / 25		
> 8 let		* **P. Janota 70. narozeniny**		14. San Francisco 1999	2
	2004	PhonPrag X	10 / 10	15. Barcelona 2003	2

Akustické konference (AK) – pořadatelem Čs. vědeckotechnická společnost
s odstupem několika let zařazováno téma: ***Akustika hudby a řeči***

1976 14. AK: *Akustika řeči a vnímání zvuku* (V. Tatry, Tatranská Lomnica)

1984 23. AK: *Úloha řeči a hudby v životním prostředí* (České Budějovice, 3 z FÚ)

1985 Konference *Metody analýza, syntézy a rozpoznávání řeči* (Radiopalác Praha)

1989 Konference *Analýza, syntéza a rozpoznávání řeči (*Praha, ČVUT)

říjen 1989 28. AK: *Fyziologická akustika, psychoakustika, akustika hudby a řeči*
V. Tatry, Štrbské pleso (2 příspěvky z FÚ)

září 1995 32. AK: Praha (2 příspěvky z FÚ) ➔ pokračování kontaktů prostřednictvím konferencí **Speech Processing**, **Czech-German Workshops**

útvar	ak. rok	katedra	FÚ	lidé	výuka pro obory	✞
Fonet. ú.	45/46 - 50/51	---	Hála	5	**Fonetika**	
K čj, oj a f	51/52 - 52/53	Havránek	Hála	5	**Fonetika**; čeština, další J	
K čj, oj a f	53/54 - 57/58	Havránek	Hála	5	čeština, SZ	
K čj, oj a f	58/59 - 62/63	Bělič	Hála	5	čeština, pak i další J, SZ	
K oj, f, al, sp	63/64	Skalička	Hála	5	čeština, další J	
KLF	64/65 - 71/72	Skalička	Romportl	5	čeština, další J, VP	1970 Hála
KLF	72/73 - 82/83	Romportl	Romportl	5+2	čeština, další J, divad. věda, VP	1982 Romportl
KLF	83/84 - 86/87	Mlíkovská	Schulzová	4	čeština, další J	
KLF	87/88 - 89/90	Schulzová	Janota	4	čeština, další J	
KLF	90/91 - 92/93	Schulzová	Janota	6	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	93/94	---	Schulzová	6	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	94/95 - 98/99	---	Ptáček	8	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	99/00 - 01/02	---	Palková	9	**Lingvistika-fonetika** + ostatní	
Fonet. ú.	2002/03	---	Palková	9	**Fonetika, Lingv.-fon.** + ostatní	2008 Janota

Konference při zasedáních **Mezinárodní komise pro FF slovanských jazyků**
(sekce Mezinárodního komitétu slavistů)

Praha **1977** (3 příspěvky z FÚ)

Toruń 1994, Prešov 1995, Zagreb 1997, Budyšín 2003, Ciechocinek 2004
(vždy 1 příspěvek z FÚ)

Praha **2005** (4 příspěvky z FÚ)

nepravidelná řada konferencí pokračuje, naposledy Praha **2019**

Cz-Ger Workshops – Speech Processing

- od r. 1990, vždy v Praze
- ÚRE AV ČR, TU Dresden, Liberec, Frankfurt, ČVUT, ZČU Plzeň, . . .
- technicky/inženýrsky zaměřené
- zpracování řečového signálu pro potřeby:
  - TTS
  - ASR
  - komunikační systémy (dopravní spojení, kulturní akce)
  - rozpoznávání stavů, osoby, jazyka
  - odhlučňování řeči
  - komprese a dekomprese zvuku

Sound to Sense (S2S)

- MC RTN 2006 035561
- 2007-2011
- komunikace mezi
  - lingvisty
  - psychology
  - řečovými inženýry

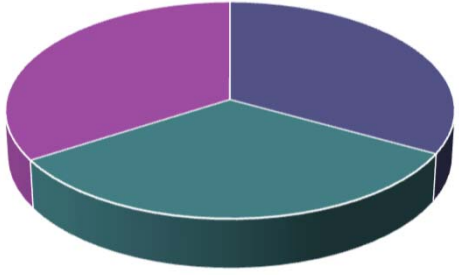

- 13 evropských pracovišť pod vedením University of Cambridge

Současné výzkumné zaměření

- sociálně a individuálně podmíněná variabilita
  - jak mluví nižší socioekonomické vrstvy?
  - které řečové rysy jsou jedinečné pro mluvčího?
  - které řečové rysy nejvíce měníme při maskování?
  - jak si s maskováním poradí ASR?

Současné výzkumné zaměření

- vylepšování syntézy řeči
  - percepční významnost nespojitostí
  - jak zní česká zjišťovací otázka?
  - přízvuk u víceslabičných slov
    - 'Petrovi 'bylo 'nějak 'divně, 'tak jsme ho 'odvezli 'k lékaři.

Současné výzkumné zaměření

- stárnutí lidského hlasu
  - poznáme z intonace věk mluvčího?
  - mluví starší mluvčí rytmičtěji?
  - co je v daném věku v normě, a co už ne? (diagnostika neurodegenerativních onemocnění)

Současné výzkumné zaměření

- percepční schopnosti nemluvňat
  - jak se miminka učí hláskové kategorie *in utero*?
  - co miminka slyší od –0;9 do 1;0?
  - osvojování samohláskové délky a kvality

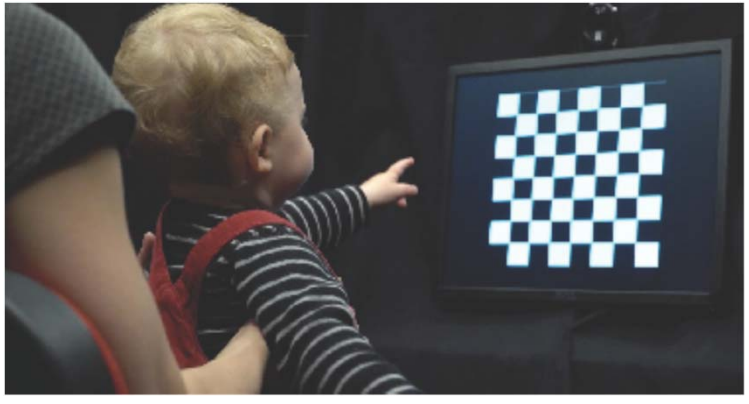

Současné výzkumné zaměření

- zkoumání artikulace pomocí ultrazvuku
  - náprava výslovnosti v rodném i cizím jazyce
  - učení nových hlásek cizího jazyka

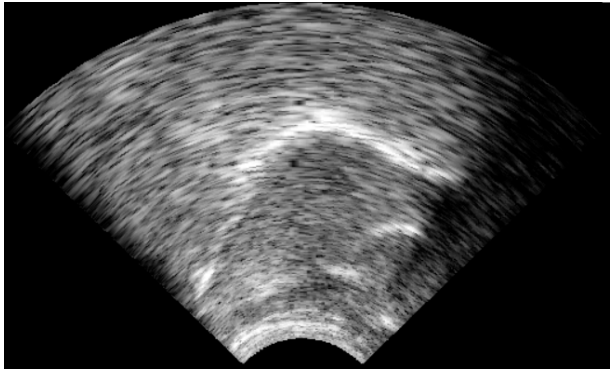

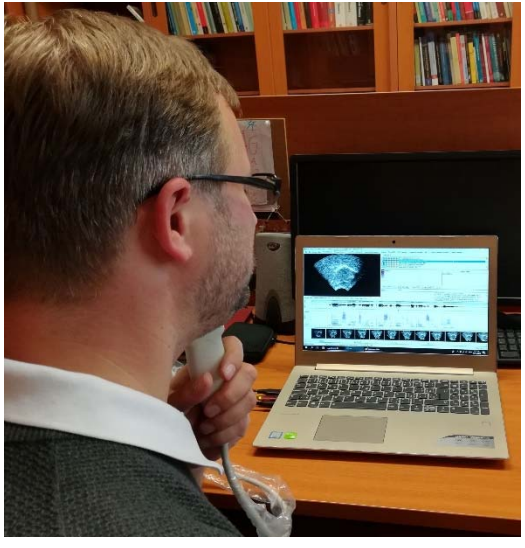

ICPhS
INTERNATIONAL CONGRESS
OF PHONETIC SCIENCES
2023
ický